

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MILLIY TARBIYA ASOSIDA AXLOQIY FAZILATLARINI SHAKLLANTIRISH

Yakubova Zilola Zikirovna

*Nizomiy nomidagi TDPU “Maktabgacha talim metodikasi”
o‘qituvchisi, zilolayakubova1979@mail.ru*

Shukurova Maloxat Mirzoxidovna

491-sonli DMTT tarbiyachi, shukurovamalohat@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy tarbiyaga yangicha yondashuvi maktabgacha ta’lim tashkilotida bola shaxsiga yo‘naltirilgan ta’limni qalbi va ongiga singdirish bolada axloqiy fazilatlarini kafolatli shakllantirishda uning psixologik qonuniyatlarini o‘rganish, mazkur masalada oila, maktabgacha ta’lim tashkilotlarining ijtimoiy-pedagogik imkoniyatlarini to‘liq yuzaga chiqarishni va ular orasida ilmiy-metodik hamkorlik va uzviylikni yangi darajaga ko‘tarishni hamda uning ijtimoiy asoslari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: maktab, oila, bolalar, pedagog-tarbiyachi, kitob, ota-onalar, pedagogik tashviqot, xuquqiy madaniyat.

РОЛЬ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В НАЦИОНАЛЬНОМ ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКА

Якубова Зилола Зикировна, преподаватель кафедры «Методики дошкольного образования» ТДПУ им. Низоми
Шукурова Малохат Мирзохидовна, воспитатель

Аннотация: В данной статье новый подход к отечественному воспитанию заключается во внедрении лично-ориентированного воспитания ребенка в сердце и сознание дошкольной образовательной организации, в изучении его психологических закономерностей в гарантированном формировании основных качеств у ребенка, в этом случае, семье, дошкольной образовательной организации, социально-полностью раскрыть педагогические возможности и поднять на новый уровень научно-методическое сотрудничество и единство между ними, а также осмысление его социальных основ.

Ключевые слова: школа, семья, дети, педагог-воспитатель, книга, родители, педагогическая кампания, правовая культура.

THE ROLE OF MORAL EDUCATION IN THE NATIONAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN.

Yakubova Zilola Zikirovna, teacher of the Department of “Methods of Preschool Education”, TDPU named after Nizami
Shukurova Maloxat Mirzoxidovna, Educator, shukurovamalohat@gmail.com

Abstract: In this article, a new approach to domestic upbringing is to introduce a personality-oriented upbringing of a child in the heart and mind of a preschool educational organization, to study its psychological patterns in the guaranteed

formation of basic qualities in a child, in this case, a family, a preschool educational organization, socially - to fully reveal pedagogical possibilities and raise scientific and methodological cooperation and unity between them to a new level, as well as understanding its social foundations.

Key words: school, family, children, teacher-educator, book, parents, pedagogical campaign, legal culture.

Kirish. Axloqiy fazilatlarni shakllantirish metodlari xususida fikr yuritir ekanmiz, avvalo ezgu va buyuk maqsadlarimizni o'zida ifodalagan Yangi O'zbekistonimiz taraqqiyotiga mazkur mavzuni o'rni va ahamiyati xususida fikr yuritish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz. Zero, Yangi O'zbekistonning axloqi go'zal va ma'naviy barkamol insonlarsiz bunyod etib bo'lmaydi. Muhtaram Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: «**Butun kuch va salohiyatimizni yagona ulug' maqsadimiz – Yangi O'zbekistonni barpo etishga qaratayotgan ekanmiz: Yosh avlodimizga – mening o'g'il-qizlarimga qarata aytmoqchiman: tomirlarida buyuk bobolarimizning g'ayrat-shijoati jo'sh urib turgan aziz farzandlarim, sizlar Yangi O'zbekistonni barpo etishda doimo oldingi safda bo'lasizlar, deb ishonaman**[1].

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoev keltirganlaridek: “Yangi O'zbekiston” degan ibora xalqaro maydonda nafaqat yangi tushuncha, balki real ijtimoiy hodisa sifatida qabul qilinmoqda[2]. Yangi O'zbekistonning taraqqiyoti ma'naviy barkamol insonlarga, ularning ilmi, bilimiga, ma'naviy-ma'rifiy, axloqiy-estetik tarbiyasiga, Vatanparvarligiga, barcha sohalarda keng ko'lamli innovatsion fikr va g'oyalariga har jihatdan bog'liqdir.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi milliy rivojlanishimizning yangi bosqichini boshlab bermoqda. Prezidentimiz keltirganlaridek: «Biz bundan buyon faoliyatimizni **“inson – jamiyat – davlat”** degan yangi tamoyil asosida tashkil etamiz»[3].

Respublikamizda bugungi kunda maktabgacha ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilishga alohida e'tibor qaratilib, farzandlarimizning jahon andozalari darajasida zamonaviy bilim, kasb-hunarlarni egallashi, ma'nan-axloqan, jismonan yetuk insonlar bo'lib ulg'ayishi, yosh avlod qalbida Vatanga sadoqat, fidoyilik tuyg'ularini yuksaltirish borasida O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida "Jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash" ustuvor vazifa etib belgilangan.

Mana shu ustuvor vazifalarni amalga oshirishda mamlakatimizda maktabgacha ta'limni yanada rivojlantirish, uning samarali faoliyat ko'rsatishini ta'minlashga qaratilgan muhim me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilind. Ma'lumki, maktabgacha yoshdagi bolaning ongiga singdirilgan bilim va ma'naviy qadriyatlar uning kelgusidagi hayotini belgilab berishi sababli o'zaro va oiladagi munosabatlar, yaqin kishilarga g'amxo'rlik qilish, bolalar tarbiyasida milliy tarbiya usullari va zamonaviy pedagoglarning ilg'or yutuqlaridan samarali foydalanish, uyg'un rivojlangan bola shaxsini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Yosh avlodni axloqiy tarbiyalash muammosi uzoq vaqtdan beri yozuvchilar, faylasuflar, olimlar, o'qituvchilar, ota-onalar va amaldorlarni qiziqtirgan. Har bir yangi avlod bilan, yoshlarning axloqiy fazilatlari pasayib borayotganidan ruhi tushayotgan olim va o'qituvchilar tobora ko'proq yangi tavsiyalar ishlab chiqdilar, ularning maqsadi yangi avlodda odob-axloqni yuksaltirish edi.

Asosiy qism. Axloqiy fazilatlarni shakllantirish uchun bir qancha yondashuvlar qo'llaniladi. Ular o'yin, mehnat, ijod, adabiy asarlar (ertaklar), shaxsiy namuna orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, axloqiy tarbiyaga har qanday yondashuv uning shakllarining butun majmuasiga ta'sir qiladi. Keling, ularni sanab o'tamiz: vatanparvarlik tuyg'ulari; hokimiyatga munosabat; shaxsiy fazilatlar; jamoadagi munosabatlar; aytilmagan odob-axloq qoidalari. Agar o'qituvchilar ushbu sohalarining har birida hech bo'lmaganda ozgina ishlasa, ular allaqachon ajoyib bazani yaratadilar. Agar butun tarbiya va ta'lim tizimi bir sxema bo'yicha ish olib borsa, ko'nikma va bilim bir-birining ustiga qatlamlanib, yaxlit sifatlar majmuini tashkil qilgan bo'lardi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalash muammolari bolaning ikki hokimiyat o'rtasida o'zgarib turishida yotadi. Bir tomondan ular tarbiyachi, ikkinchi tomondan esa ota-onadir. Lekin bu masalaning ijobiy tomoni ham bor. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va ota-onalar birgalikda harakat qilish orqali ajoyib natijalarga erishishlari mumkin. Ammo, boshqa tomondan, bolaning shakllanmagan shaxsiyati juda chalkash bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, unutmazligimiz kerakki, bolalar o'z ustozlari deb bilgan odamning xatti-harakati va reaksiyalarini ongsiz ravishda ko'chirib olishadi. Bunday xatti-harakatlarning cho'qqisi birinchi maktab yillariga to'g'ri keladi.

Axloqiy tarbiya tug'ilishdan boshlanadi va kundalik munosabatlar jarayonida hayot davomida davom etadi. Bu atama deganda jamiyat “axloqiy” deb ataydigan axloqiy tamoyillar, sifatlar, shuningdek, xulq-atvorni shakllantirishga qaratilgan shaxsga ta'sirlar tizimini tushunamiz. Axloq tushunchasi xalq madaniyatiga, dinga va ma'lum bir davrga bog'liq (agar uni ma'lum bir davr ichida ko'rib chiqsak). Axloqiy tarbiya shaxsni rivojlantirishning asosidir.

Shaxsning shakllanishi murakkab, uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, ota-onadan, ta'lim muassasalaridan, shuningdek, butun jamiyatdan e'tibor va sabr-toqatni talab qiladi. Axloqiy fazilatlarni singdirishda shaxsning yoshini, uning axborotni qabul qilish, tushunish va to'g'ri qayta ishlash qobiliyatini (tayyorligini) hisobga olish kerak.

Axloqiy tarbiya - shaxsni shakllantirishning ko'p qirrali jarayonining eng muhim jihatlaridan biri, shaxsning axloqiy qadriyatlarini, axloqiy fazilatlarni rivojlantirish, idealga e'tibor qaratish, printsiplar, me'yorlar asosida yashash qobiliyati va axloq qoidalari, qachonki e'tiqod va g'oyalar haqiqiy harakatlar va xatti-harakatlarda mujassam bo'lishi kerak. O'sib borayotgan shaxsni rivojlangan shaxs sifatida tarbiyalash zamonaviy jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir.

Axloqiy tarbiyaning maqsadi ta'lim faoliyatining butun mazmuni bilan amalga oshiriladi, bu ta'lim sub'ekti va ob'ekti o'rtasidagi munosabatlarning ikki tomonlama jarayonidir. Ta'lim faoliyatining o'zi axloqiy me'yorlarni shaxsning ichki e'tiqodiga, harakatga munosabatiga aylantirish jarayonini o'z ichiga oladi, tarbiyachi esa o'ziga xos xususiyatlar yordamida jamiyatning shaxsga ta'sirining "hammuallifi" va "ta'minlovchisi" sifatida ishlaydi.

Yosh avlodni tarbiyalashda milliy- ma'naviy qadriyatlar juda katta tarbiyaviy kuchga ega. Ularga sodiqlik bizni milliy birlik sifatida jahon miqyosida betakrorligimizni ta'minlaydi. Tilimiz, urf-odatlar, an'ana va udumlarimiz shunchaki o'tmishdan qolgan meros emas, balki o'zligimizni anglash shartidir.

Qadimgi faylasuflar-u, donishmandlar ijodida odob-axloq malasalari markaziy o'rinni egallab kelgan. Ular axloq-odobni jamiyatning “poydevori” deganlar. Shuning uchun jamiyatning har bir a'zosining xulqi-odobiga alohida e'tibor bilan qaraladi.

Muqaddas Qur'oni Karimda va hadislarida insoniy axloq-odobning barcha qirralari o'z ifodasini topgan. Quyidagi hadislarni misol tariqasida keltirishimiz mumkin: “Farzandlaringizni izzat-ikrom qilish bilan birga axloq-odobini ham yaxshilangizlar”, “Men barcha yaxshi axloqni takomillashtirish uchun yuborilganman”, “Mo'min kishida quyidagi ikki xislat bo'lmasligi kerak: baxillik va axloqsizlik”. Ma'lumki, ota-bobolarimiz qadimdan bebaho boyluk bo'lmish ilm-u ma'rifat, ta'lim va tarbiyani inson kamoloti va millat ravnaqining eng asosiy sharti deb bilganlar.

Masalan, ota-onalar bolada egalik va tajovuzkorlik tuyg'usini tarbiyalashga, tarbiyachilar esa - xayrixohlik, do'stona va saxiylik kabi fazilatlarni tarbiyalashga harakat qilayotgan voqeani olaylik. Shu sababli, bola ma'lum bir vaziyat to'g'risida o'z fikrini shakllantirishda biroz qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Shuning uchun hozirgi paytda ota-onasi qaysi tamoyillarga amal qilishidan qat'i nazar, yosh bolalarni ezgulik, halollik, adolat kabi eng yuqori qadriyatlarga o'rgatish juda muhimdir. Ehtimol, bu oiladan kelib chiqqan. Agar bola xotirjam, yoqimli muhitda o'sgan bo'lsa, unda undagi bu fazilatlarni "uyg'otish" osonroq bo'ladi. Zo'ravonlik va doimiy stress sharoitida yashaydigan bola o'qituvchining urinishlariga kamroq berilib ketishi mantiqan to'g'ri. Bundan tashqari, ko'plab psixologlarning ta'kidlashicha, muammo bola uyda va jamoada beriladigan tarbiya o'rtasidagi nomuvofiqlikda. Bunday qarama-qarshilik oxir-oqibat ichki ziddiyatga aylanishi mumkin.

Buning yordamida bola ma'lum bir ideal variant borligini tushunadi va o'z fikrini shakllantira oladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy va axloqiy tarbiyasi asosan boshqa odamlar bilan muloqotga emas, balki mantiqiy muammolarni hal qilishga ham asoslangan. Ularning yordami bilan bola o'zini anglashni va uning harakatlariga tashqi tomondan qarashni, shuningdek, boshqa odamlarning harakatlarini talqin qilishni o'rganadi. O'qituvchilar uchun aniq maqsad - ularning his-tuyg'ulari va begonalarini tushunish qobiliyatini rivojlantirish.

Tarbiyaning ijtimoiy qismi bolaning tengdoshlari bilan birgalikda barcha bosqichlarni bosib o'tishida. U ularni va uning yutuqlarini ko'rishi, hamdard bo'lishi, qo'llab-quvvatlashi va sog'lom raqobatni his qilishi kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashning asosiy vositalari tarbiyachining kuzatuvlariga asoslanadi. U ma'lum bir davrda bolaning xatti-harakatlarini tahlil qilishi, ijobiy va salbiy tendentsiyalarni qayd etishi va bu haqda ota-onalarga xabar berishi kerak. Buni to'g'ri usulda bajarish juda muhimdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashning maqsadlari:

- biron bir narsa haqida turli xil odatlar, fazilatlar va g'oyalarni shakllantirish;
- tabiatga va boshqalarga insonparvarlik munosabatini tarbiyalash;
- vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish va o'z mamlakatlari bilan faxrlanish;
- boshqa millat vakillariga nisbatan bag'rikeng munosabatni tarbiyalash;
- jamoada samarali ishlashga imkon beradigan aloqa qobiliyatlarini shakllantirish;
- o'zini o'zi qadrlashni etarli darajada shakllantirish.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun axloqiy ta'lim dasturlari o'ziga, atrofdagi odamlarga va tabiatga nisbatan uyg'un munosabatni rivojlantirishni nazarda tutadi. Shaxsning axloqini ushbu sohalarning faqat bittasida rivojlantirish mumkin emas, aks holda u kuchli ichki qarama-qarshiliklarni boshdan kechiradi va oxir-oqibat ma'lum bir tomonga suyanadi.

Zamonaviy bolalar ta'limi va tarbiyasi bolalarda o'z erlari va atrof-muhit uchun mas'uliyat hissini tarbiyalashning jiddiy vazifasi hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama axloqiy-vatanparvarlik tarbiyasini ushbu jihatsiz tasavvur etib bo'lmaydi.

Xulosa. Ko'rinib turibdiki, kelajakda insoniyatning yashab qolish masalasi ko'p jihatdan inson milliy – axloqiylik darajasiga bog'liqdir. Shu bois, milliy-axloqiy tarbiya pag'onadorligiga alohida e'tibor berish, uni yuksaltirish masalasi dolzarb ahamiyatga egadir. Zero, muxtaram Prezidentimiz keltirganlaridek: Jamiyatimizda aholi, ayniqsa, yosh avlodning ma'naviy va ma'rifiy saviyasini doimiy yuksaltirish – birinchi darajali ahamiyatga egadir. Shu bois, “**Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari**” degan dasturiy g'oya asosida, yoshlarni ona yurtga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularda tashabbuskorlik, fidoyilik, axloqiy fazilatlarini shakllantirish – o'ta sharafli vazifadir.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси 24.01.2020. <https://president.uz/uz/>.
2. М.Қуронов, Ш.Тўраев ва бошқ. Миллий тарбия ва ёшлар дунёқарашини шакллантириш. Ўқув қўлланма, “Муҳаррир” нашриёти 2017 й. 18 б.т
3. Egamberdiyeva N.M. Ijtimoiy pedagogika. Darslik. T.2009
4. Sodiqova.Sh.A. “Maktabgacha pedagogika”. T.: “Tafakkur sarchashmalari”, 2013
5. Yakubova, Z. Z. (2022, October). МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ TASHKILOTIDA BOLANING RIVOJLANISHI VA TARBIYASIGA PROFESSIONAL YORDAM KO’RSATISHDA OILA, MAHALLA VA MAKTAB BILAN HAMKORLIK ISHLARI. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 8, pp. 68-73).
6. Yakubova, Z. Z. (2023). MILLIY TARBIYA ASOSIDA BOLA SHAXSINI RIVOJLANTIRISHDA OILA, MAXALLA VA MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLAR HAMKORLIGI. GOLDEN BRAIN, 1(15), 141-147.
7. Yakubova, Z. Z. (2023). NATIONAL VALUES OF PRESCHOOL CHILDREN BASICALLY FORMING EDUCATIONAL AND MORAL QUALITIES. European International Journal of Pedagogics, 3(01), 51-55.

8. YZ Zikirovna. [MA’NAViy QADRIYATLAR–SOG ‘LOM AVLODNI TARBIYALASH VOSITASI SIFATIDA](#).Science and innovation, 2023. 208-210.
9. SH Sadikova.TYPES AND CONTENT OF PICTURE ACTIVITY IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS.Science and Innovation.2022.760-764.
10. Djamilova, N. (2022). FACTORS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF LIFE STRATEGIES IN STUDENTS.European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 2(04), 187-191.
11. Джамилова, Н. Н., Кадирова, Н. М., & Жамилова, Ф. М. (2020). ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ И ПРАКТИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНИЦИАТИВНОСТИ У СТУДЕНТОВ. Управление дошкольным образовательным учреждением, (6), 36-42.
12. Djamilova, N. (2022). Pedagogika oliy ta’lim muassasalari talabalarida tashabbuskorlikni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari. Science and innovation, 1(B6), 764-769.
13. Djamilova, N. N., Terekhova, O. E., & Kim, I. N. (2018). Теоретическое и практическое состояние развития инициативности у обучающихся. Theoretical & Applied Science, (7), 127-132.